

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egyes évre 6 frt.
Fél évre 3 frt.
Negyed évre 1 frt 50 kr.
Egyes szám ára: 15 krajczár.

Előfizetni csupán a kiadóhivatalnál lehet
B.-Gyarmaton.

Előfizetési pénzek, reklamációk és hirdetések a kiadóhoz intézendők.

NÓGRÁDI LAPOK

és HONTI HÍRADÓ.

Politikai, társadalmi és közgazdasági hetilap.

A lap szerkesztésére a a nyitólétre vonatkozó minden kötelemények a szerkesztőhöz küldendők.

Hirdetésnek díja: öt krajczár per sor
6 kr. — Nagyobb és többeszeri hirdetések jutányosan eszközöltnék.

Bélyeg minden beiktatásánál 30 kr.

Nyitólétre garmond sora 20 kr.

Állami középipartanodánk

A budapesti állami középipartanoda célja és feladata, hogy építőmestereket, építő-pallérokat, a gépekkel és a munka megosztásával dolgozó, az u. n. tömegtermelő iparágak számára pedig elmunkásokat, művezetőket és kivált oly szakembereket képezzen, a kik kisebb ipartelepeknek, gyáraknak önálló vezetőivé is leheszenek.

Ezekhez képest ez intézet az országban létező ipartelepek gyorsabb fejlődését és a haza azon fontosabb iparágak átalakítását, fokozatos kifejlesztését akarja előmozdítani, sőt ezeket nagy részben gyáriparágakká átváltoztatni, melyek mai alakjukban, mint kis iparosok, a külföldi hasonló iparágakkal többé nem versenyezhetnek, ellenkezőleg mindinkább tért vesztenek.

Ez intézet műmunkásokat, műiparokat nem nevel; de némely iparágak természete szerint a tanulóiban a műipari érzéket is fel fogja kelteni és kifejleszteni, annyira, hogy iparáguk művésziesítése is törekvésük célja legyen s ez irányban — ha mások segélyével is — bizonyos öntudattal működheszenek.

Az intézetbeli oktatás elméletbeli és gyakorlati.

Az utóbbit illetőleg az intézet tanműhelyében a tanítás a közeli ügyesség gyakorlására szorítkozik, azonban a bevégezett mechanikai ügyesség magadása helyett csak az elméletben kifejtett elvek alkalmazására a szemléltetésre és a főbb művelet módok le-

nyegének átoltgozására van a tanítás főte-kintettel.

A tanítás főúlya az egyes iparágak elméleti ismertetésére fektetettik, mi alatt az értendő, hogy: az egyes iparágak céljaira használt nyers anyagok természete, a gyártásmódok lényege, továbbá a használt különböző műtárgyak, készülékek és gépek szerkezete és helyes alkalmazása, végre a gyártmányok alkotása és rendelkezése oly behatóan tárgyalatik, hogy ennek alapján és segélyével a tanulók az illető munkák és iparágak mechanikai és gépészeti részét, műveleti módjait és szerkezetét — tanulmányaikhoz és hivatásukörükhez mérten — tudományos alapon ismerjék meg s az iskolából minél több motivumot vigyenek a gyakorlatba arra nézve, hogy mily anyagból, mily módokon, mily eszközökkel miké lehet előállítani és gyártani.

De mivel ily magasabb hivatásukörhöz való rendszeres szakképzettséget az intézet csak azon egyéneknek adhat, kik koruknál fogva még az elméleti tárgyak iránt is fogékonyak s kik a kiszabott három éves tanfolyam alatt idejüket egészen az iskolai tanulmányoknak szentelhetik: megkívántatik, hogy az intézetbe lépők kellő elméleti előkészítéssel, e mellett valamelyes műhelyi gyakorlattal bíró 14 - 15 éves ifjak legyenek.

Előhaladott koru és oly egyéneknek, kik gyakorlati foglalkozásukat meg nem szakíthatják, az intézet rendkívüli tanfolyammal csak arra nyújthat alkalmat, hogy szakismerteik egyes részegait pótolgathassák.

Az intézetben hat, illetve hét különböző szakcsoport van, u. m. az építészeti, gépészeti, két vegyészeti, fémvas ipari, faipari és szövetségi szakcsoport, ezek közül életbe van lépve a hat első.

Az iskolai év szeptember hó 15 ik napján kezdődik s a következő év június havá 30-án végződik.

A tanulók beírása szeptember 1-én napjától 14-ig tart.

Az intézetbe rendes tanulóul felvétetnek: azok, kik az iparos tanulók számára szervezett iskola három évi tanfolyamát bevégezték s legalább is jó osztályzatu bizonyítványuk van;

a polgári iskola, gymnasium vagy reáliskola négy alsó osztályából jó sikerű bizonyítványt nyertek;

iparossegédek és mindazok, kik az a) avagy a b) pontban kívánt készségüket felvételi vizsgálat után bizonyítják.

Általában megkívántatik, hogy a belépni kívánó növendék az általa választandó szakcsoportbeli iparágban vagy előre már gyakorlatot szerzett legyen, vagy az első évi tanfolyam bevégeztével kiadott két havi szünet alatt gyakorlatot szerezzen.

A felvételi feltételeknek különben megfelelő s már a gyakorlatban működött tanulók a nem gyakorlottak felett előnyben részesülnek.

A tanítás díjmentes.

A tanfolyam 3 évre terjed. Mindegyik év két félévi tanfolyamra oszlik.

TÁRGYA.

D a l o k.

Myrza Schaff-ból.

Ford. V. L. M.

I.

E földön az legnagyobb bánatunk,
Melyet elsrunk s melyről hallgatunk.

II.

Hasztalan fog a durva kéz
Érintkezni a széppel,
A gyémánt nem csiszolható,
Csupán más gyémántkövel.

Drégely vára.

(Vége.)

A levél legtöbbnyire jellemzi íróját. A fennebbi két levélből is kiolvashatunk annyit, hogy Szondy Györgynek a kötelességérzet és báladatorság erőnyei közé tartozott. Emek is ritka, neme tulajdonság, amazzal együtt pedig szilárd biztosíték arra, hogy rendűlelen elhatározásokban nyilatkozzék. Ez így történt Szondy Györggyel is.

Magyarországon már beállott a török világ. Buda elfoglalása után 1544 ben már Nógrád vára vidékével együtt a töröknek bódolt, a jenei hegység keleti árnyában egész Drégelyig, melynek védelme Szondy György várkapitány hírségére volt bízva. Miként felelt meg hősi hivatásának, azt a következő események megmutaták.

A török uralom Budáról észak s kelet felé terjeszkedni igyekezett és fel a bányavárosok és keletnek Eger vára felé irányultak hadi tervai. Buda ekkori parancsnoka Ali pasa Achmettel Veszprém meghódolatójával, első sorban az Ipoly völgyének meghódítá-

sára törekedett, és itt Drégely állott első akadályul. A kis erőd, midőn ellene 1552 év nyarán Ali pasa 8-10 ezernyi hadával megindult: egyedül Szondy Györgynek parancsnoksága alatt állott, mert tisztára Berfalusi Gergely épen szabadságidejét használván, távol családjánál időzött. Miként folyt le az örökké emlékeztető ostrom, azt a közeli történelmi Istvánffy Miklós alnádor (Istvánffy Rogni Hung Historia, 1885. kiadás 214-215 lap) következőleg írja le:

A törökök a vár közelébe érkezvén, éjjel gyorsan sáncokat ásattak és védővényeket fonattak, és azokba négy nagyobb fáltörő és hat középszerű sugárgyút helyeztek. És ezekkel megkezdődött a vár falainak szabadtalanul lövése. Rövid időn a magas torony, mely a bejárat fölött emelkedett, és annak védelmére szolgált: leomlott, maga alá temetve (többi közli) Zoltai Jánost, kiből Szondy legderékabb segéd-tiszáját veszté el. A vár kürfalai, minthogy régi és gyenge alkotmány volt, több helyen oly rést mutattak, hogy Szondy a vár megtarthatása fölött kétségbe esett. Hanem az ostromló Ali is megalkalta eddigi sikertelen fáradaimait, azért megkísérlé a könnyebb utat és feladásra szólította fel Szondyt. E végre magához hivata az orosz plébános, Márton papot és ezt bízta meg a várba küldetésével, általa üzenvén Szondynak, hogy mintán a vár tarthatatlan, azt neki feladni ne vonakodjék; tudja ő, hogy Szondy egyike a legvitézebb férfiaknak, hősiességét többektől hallotta, s azt ő maga is több alkalommal tapasztalta és így igen fájdalmasan csekk neki, ha a várral együtt diótlenül veszne el; figyelmezteti s intéi tehát, hogy a várat feladván, szabadon elvonulhasson és életét jobb időkre fenntarthatassa. Szondy röviden válaszolt, hogy neki szilárd elhatározása inkább becsülettel elcsúszni, mintsem hogy általa megcsalva, rablánczra jusson, és rabszolgaként ide oda eladva végett burcoltassék. Az ajánlat tehát késő, és annyira alkolmaszerűtlen, hogy azt el nem fogadhatja, amint ezt

rövid időn tettel is meg fogja mutatni. Ezeket mondván, török foglyai közül maga elé vezetett kettőt, kiket drága bíbor ruhával és pénzzel megajándékozva bocsát vissza Alihoz azon üzenettel, hogy két dalmok*) apródját, kiket ő már fel nem nevelhet, fogadjon szolgálatába és nevelje vitézekké, mert az ő határozata rendületlen, hogy a várat vére utolsó hullásáig védelmezendi.

Az orosz lelkész és a foglyokat a két apróddal Alihoz elbocsátván, pénzt, ruhát, hadszereit, ezüst edényeit és összes értékesebb vagyonát a tornácra hordatta és ott saját kezével lángra lobbanván, felégeté, aztán az ölbe menvén, gyönyörű harcméneit láncaival átazurá, hogy azok az ellenség birtokába ne kerüljenek. Ezeket végezve, minthogy az ellenség már a rést kapott falakra tört, annak visszavetésére hirtelen összegyűjti maroknyi őrségét, és azzal — miután ügyüket letennek ajánlva hozzájuk egy meghatározó és bucsúbeszédet tartott, — a vár kapujához rohan, kilöveti a sáncpuskák utolsó töltényeit, melyek a benyomulókban sokat elejtenek, s ő maga elől hősileg harcol, de a nagy özönrel felrohanó jancsároktól egyik térdén mély lösebet kap, ekkor fél térdre ereszkedve, viaskodik tovább, míg néhány golyó mellet és fejét találván, teljesen összerogyott. Így végre a hősi hadi pályáját. Fejét levágták és Alihoz viték, ki a hősi testét a vár átellenében elnyúló magaslaton katonai pompával temetteté el, és sírja fölé kopját és zászlót tűzetett, jelölé, hogy hősileg küzdve a hazáért, becsületos és dicső halált halván, erőnyét az ellenség is méltóan elismerje. (1552. július 9 én)

Es Drégely török kézbe jutásának írott források szerint története. De van népróka is, mely a történelmi eseményhez fűződik. Úgy beszélék, hogy midőn már Ali sokat bajlódott az ostrommal, egy palánka vagy áruként jelentkezett a pasánál, késsz annyi aranyért,

*) Fr. Forgách Ber. Hung. s. t. Commentarii p. 58. írja: „duos pueros symphonistas” stb.

Felhívás

Nógrádmegye területén lakó orvosok, szigorlók és végzett orvosnövendékekhez.

A nagyméltóságú belügyminisztérium 39783. VIII. a. szám alatt kelt körrendeletével hazánkban a járványos choleraának metakáni fellépése esetén az orvosokban szükségkötő törvényhatóságoknak nevezett minisztérium által a szükséges számú járványorvosokkal való ellátásának céljából mindazon orvosoknak, esetleg szigorlók és az orvosi tanfolyamot végzett növendékeknek, kik a cholera alkalmából járványorvosok gyanánt alkalmastatni hajlandók, jegyzékbe vételét elrendelte s az alkalmazandó járványorvosok napidíját az oda és visszautazási költségek megtérítésén kívül az orvosudorok részére 6 forintban, sebészek, szigorlók és végzett növendékek részére 4 forintban állapította meg.

Ezenfelül az okleveles és szigorló orvosok, valamint az orvosi tanfolyamot végzett növendékek ezenfelül felhívtnak, hogy a mennyiben choleraorvosi teendőket teljesíteni ohajtanának, ebbeli készségüket — annak világos megjelölése mellett, vajjon az egész ország, vagy csupán Nógrádmegye bármely vidékére nézve vállalkoznak, — velem 10 napon belül közölni sziveskedjenek.

B.-Gyarmaton, Nógrádmegye járványbizottságának 1884. évi júliusból 18-án tartott üléséből.

SCITOVSZKY JÁNOS,

alispán, egy is mint a járványbizottság elnöke.

A magyar nyelv tanítása tót iskoláinkban.

(Folytatás.)

A magyar nyelv tanítását mindjárt az I. elemi osztályban kell megkezdeni. Szereljük fel iskoláinkat teljes számú, kizárólag magyar fali olvasókönyvekkel; szerezzünk annyi magyar olvasó (ábéczés) könyvet, mennyi újonc gyermek iskolánkba beiratkozik s ez maradjon az iskola tulajdona. Az első éves gyermekeket csupán magyarul tanítsuk meg olvasni s írni. Az első két betű, melyet ismerni megtanult, összetéve már egy magyar szó, mely az olvasással lett tulajdonává. Míg az olvasás elemei, akár a fali táblán, akár pedig az olvasókönyvben, pár hónap alatt, napról napra ismételve a már előbb olvasottakat, — keresztülmegy minden gépies emlékezés nélkül, egész természetesen — mintegy 600 magyar szót s néhány egyszerű mondatot tanul meg a gyermek. Roppant kincs ez neki s bir a megtakarított „első tőkepenz” természetével: követeli a magában viseli a szaporítást.

Olvasás s írás közben folyton magyarul beszéljen a tanító 1-6 éves tanítványaihoz, de ne sajnálja szavait kétszer háromszor a gyermek anyanyelvén is elmondani a magyarul sokszor ismételni. Hiszen az a beszélgetési kor, mely egy-egy kis gyermek és a ta-

nító között kifejlődhetik, még nem igen széles, a gyermek elméje pedig olyan, mint a fűtő ember ládája, — van rése, melyen a pénzt bele lehet rakni, de kifelé nehezen nyílik az ajtaja. Nyelvet beszélni, csak hallásból és beszédéből lehet megtanulni, még pedig gyermekkorban igen hamar. Egytől három éves korunkig, ha alkalmunk volt, hallás után három nyelven is megtanultunk beszélni; 6—7 év között is még oly fogékony a gyermek a nyelvek iránt, hogy azt későbbi korban csak nagy fáradsággal lehetne pótolni. Ha tehát a tanító 4 hónapon át folyton csak magyarul mondja el kérdéseit, figyelemztetéseit, biztatásait, dicséreteit, megrovásait stb. első osztályu tanulóinak s ő is kibuz fokozódni belőlük magyar válaszokat és kérdéseket, — már az első félév alatt meglepő lesz az eredmény. A magyar nyelv megtanulása elő, tót emberre nézve, különösen három réme toladodik: az éles ó, az ő és ü betűk kiejtése. A 6 éves gyermekek ezen is játszva esnek keresztül. Mutassuk meg nekik a száj idomítását; mondassunk el velük 10 nap alatt csak 100 olyan szót is, melyben kiválik az ó vagy ő vagy ü; gyakorolják magokat a tanító figyelmű felügyelete alatt oly szavak kiejtésében, melyekben ő és ü (örül, köpül), ő és ő (ötöm, üszök), é és e (élet, édes), e és é (derék, legény), csupa ő (őkör, öröm), csupa ü (üt, ürü) s más hasonló változatok fordulnak elő s megfogjuk látni, hogy bár ezek nagy kiejtési nehézségek, melyeken a nagyobb korban magyarosodó ember csak a legnagyobb erőfeszítésekkel képes átvégődni, a 6 éves gyermek egypár hónap alatt átesik rajtok. Nem egy tót anyanyelvű tanító fogja ily tan módszer után győnyörrel tapasztalni, hogy az ajkak kellő alakítását elmeleti ismerete után ellenőrizve, tanítványai nála magánál is jobb kiejtést sajátítanak el, — s hogy a tanítás valóban művészettel párosult tudomány.

Midőn így haladva az első tanév végén az olvasó könyv utolsó gyakorlatát fogja a gyermek elolvasni, állítani merem, hogy fog annyit tudni magyarul, miszerint egy teljesen magyar nyelvű iskola 2-ik osztályában minden feltűnőbb hátramaradás nélkül haladhatna elő a magyarajku gyermekekkel.

És a magyar nyelv tanításának ezen nevezetes eredménye nem vesz semmivel sem több időt igénybe, mint mennyire az első osztálynak különben is szüksége van. A tanulmány és elme fejlesztés sem szenved rövidsége, mert a gyermek írni és olvasni megtanult, csak hogy egyelőre nem tótul, hanem magyarul; az olvasottakról különben is ki kellene őt kérdezni anyanyelvén, így kikérdezzük annak értelmét s megtanulván a szavakat, gyakori iméletek után megtanul apránként magyarul; számolnia elég 10-ig tótul is, ezt képes megtanulni magyarul is, még pedig a 10-es számok megnevezésével együtt.

Szükséges volna ezek után, hogy az első éves gyermekek a 4 hónapi szünetidő alatt minden vasárnap reggel 1 órára összegyűljenek az iskolába holott is a tanító újra elővételven velük az év folytán

olvasottakat, azt nyerné, hogy részint az olvasást, részint a helyes kiejtést, sőt magát a nyelvet is folytonos friss emlékeztetőkben tartaná. HOLLES DANÓ.
(Vége következik.)

Tanügyi misériák.

(Nyílt levél főtanfelügyelő Balgó János plébános úr mint egyházközségi tanfelügyelőhöz.)

Első sorban is bocsánatot kell kérnem, hogy ezt az utat választottam a zsidai állapotban lévő községi tanügyünk rendezhetőségére. Teszem pedig ezt először azért, hogy a nyilvánosság előtt köztudomású legyen, mennyire vagyunk árva gyermekkel a gondviselésnek; teszem másodszor azért, nehogy ha a kellő siker el nem értnék, legalább ne terheltessenek egyesek azon váddal, mintha nem tették volna meg a kellő lépéseket, ezen, az életben legfontosabb ügynél, — a korszellem kívánalmaihoz képest tanügyünk berendezésénél.

Mint hogy főtanfelügyelőséghez intéstem szives kérésemet, szélsezerűnek láttam a helyzetet — megfelelőleg a valóságnak, a maga leplezetlenségében előadni, hogy lássa a nagyközönség is, mennyi sok hiányzik még több helyen a népnevelés terén.

Kis-Bárány községről szólva először is, ezen község mindössze mintegy 140—150 lelket számlál. So tanítója, so iskolája sincs; a tanítást egy, különben igen derék ember — foglalkozásra nézve mézáróshentes végezi, átlátogatván hetenkint kétszer is Tótmarokházáról, ahol rendes lakhelye van s a tanítói állást tölti be.

Tótmarokháza 240—250 lélekkel bír. Iskolája van ugyan, de ez egyszerűsággal a tanítás mesterségével foglalkozónak magánlakása is. Fizetése oly csekély, hogy összes járandósága nem tesz ki e két községből 100 forintot. Ebből tehát világosan látható, hogy másként meg nem élhet, ha csak mellékes jövedelmi forrása nincs. Daczára ennek, mégis az ő tanítványai tettek legjobb vizsgát, legjobbat az alább megnevezett községek iskola kötelezettjei között. Elképzelhető tehát, milyenek lehetnek ezek!

Már a másik kettőről is megemlékezve, megjegyzésre méltónak találom, hogy Nagy-Bárány községnek, hol 559 lélek van, iskolája egy kibérelt rozsdai parasztház. — Tanítója csak volna ugyan, de nincs, ki az iskolában a gyermekeket tanítsa!

Csengerháza pusztá, de mintegy 70 lelket számlál. Iskolája, tanítója nincs, nem is volt soha. Most azonban az új tagosításnál az iskolaalapra nem több, mint 300 [] ol ki lett hasítva — Boldog iskolaalap!

Végül Mátra-Verebély község pusztá Szt.-Kutall 1000 lélek körül leginkább kiemelkedik. Van szép, rendes iskolaépülete (Almásy Gedeon építtette;) iskolája taneszközökkel kellőleg berendezve; van, . . . igaz, de az iskolában tanító is, ki a loconci. Áll. tanítóképzésben nyerte tanítói képesítvényét.

mennyit teste nyom, megmutatni a helyet, honnan a vár bevehető. A pasa elfogadja az alkut, a varga pedig a kecskehegy csúcsát jelölve meg, honnan a vár leggyengébb oldala megostromolható és bevehető. A pasa tehát oda vonzoltatta ágyúit, és az ostrom sikerrel járt. A varga az árulási díjt követelte és megkapta úgy, hogy a pasa börtön lenyújtatá és tele töltve arannyal, megküldte a varga feleségének; magát a megnyomott hullát a hegy alatti pocsolyába vettette, mely azóta Varga-tónak nevezetik.

Drégely elcsúszásával a török előtt megnyílt az Ipoly völgye és innen — ugyazólván — a Mátráig birtokába kerültek az összes erdők. Szécsén, Bússa, Balgó, Hollókő, Buják, Ság, Gyarmat, mind a török uralom alá, a budai pasaságba kebleztetett.

Drégelyt a török elfoglalván, megerősített. Még ez nem volt elég, alatta egy negyedóránnyira az Ipoly partján Palánk helységét is karók és sánczokkal körülvéve, erősséggé alakította. Erre nézve határozott adat tal ugyan nem rendelkezünk, de a palánki erőd alkotását azért vagyunk hajlandók a töröknek tulajdonítani, mert előbbiről palánk váráról írott emlékeink tudunkra nem szólnak, és csakis akkor fordul róla legelőször említés, midőn 1593-ban Tiefenbach Kristóf és Pálffy Miklós diadalmos hadjáratukat megindítván, Füleket s utánna környékét is a töröktől visszazserezték és midőn Pálffy Szécsénynek véve útját, és azt is meghódítottatván, a töröktől az egész Ipoly vidékén annyira megriasztá, hogy az Drégely várát és alatta Palánk várát is a magyar sereg közeledésének hírére felgyújtván, üressen hagyta. Pálffy az üressen hagyott erődítményekbe várkapitányul gyöngyösi Nagy Egyed helyezvén, diadalmos seregével december 18-án téli szállásokra vonult. (Istvánffy 1686. kiadás 401 l.)

Azonban gyöngyösi Nagy Egyed vagy csupán Drégely Palánknak volt kapitánya, vagy egy időre

másuvá lett áthelyezve, mert 1596-ban Drégelyvár kapitányul moherai Vidffy Videt találjuk, aki azon évben a mezőkeresztesi ütközetben Bory Mihály nógrádi kapitánnyal együtt esett el október 27-én. (Istvánffy id. h. 455—456.) De 1599-ben Drégely-Palánk kapitányul ismét Nagy Egyedet olvasunk, ki ez év folyamán Pálffy Miklós hadseregéhez csatlakozva, tényleg szolgált arra, hogy Pálffy az Ipoly völgyén Szécsény felé húzódva, a portyázó török csapatokat szétszórta, és lánczaikról sok keresztény foglyot megszabadított. (Istvánffy id. h. 482—483.) Nagy Egyed a drégely-palánki kapitányságot 1602-ig viselte, midőn vitéz érdemeiért a jelentékenyebb Füle vár kapitányságára jutott. (Prot. Cott. Neograd 1601—1602.) Ugyan ez évben (1602.) az országgyűlés Drégely-Palánk kijávitását rendelte el. (XIV. tcz.) Nagy Egyed után Drégely és Palánk parancsnoka Kovács Boldizsár lón, kinek idejében az 1604. évi országgyűlés Drégely és Palánk megerősítését ismét elrendelte (VIII. tcz.) de megtörtént-e? az nem bizonyos, tény az, hogy Kovács Boldizsár 1605-ben Bocskay hadainak könnyű sereggel meghódított, mint azt Istvánffy fejejegyzé (532 t.) azonban Bocskay csak rövid ideig birta Drégely-Palánkot, mert az a szitvatoroki (1606 évi) békekötés 15. cikkelyénél fogva Rudolf kormánya alá vissza került, és már az 1608. és 1613. évi országgyűlés a többi közt Drégely-Palánk megerősítését, kijávitását ismét elrendelte. 1017. évben is Kovács Boldizsárt találjuk Palánk kapitányának, (Párizs Pápai Rudus Redivivum című műve szerint) Ujvási (Jánost-e?) pedig Drégely alkaptányának. (Heveneyi mss. VII. 217.) Az országgyűlés a többi végvárral együtt időnként kitartozását rendelte el, mint 1618. és 1622-ben. Midőn pedig 1626-ban Murteza pasa Nógrádot ostromlta, Palánknál Bethlen Gábor táborozott, ott tervelvén Mansfeld hadával egyesülését. (Kemény önélete 91. 92.)

1633—1636-ban gyöngyösi Nagy Egyednek fia Tamás volt Drégely Palánk alkaptánya. (Eredeti oklevél és Törökmagyarkori okmánytár I. 451. l. szerint.) Ennek idejében is 1635-ben, valamint 1638. és 1647-ben is gondoskodott az ország Drégely-Palánk mint végvárnak jó karba helyezéséről. De nem sokkal ezután 1649-ben egy sötét szeptemberi éjjel, a még érvényben álló békekötések ellenére, Ibrahim budai pasa egész csendben meghágtá Drégely falait, és azt véres konczolás után elfoglalt, azonban II. Ferdinándnak a portán tett panaszára a vár csakhamar visszaadott. 1650. évben Pogrányi Ferencz írtik Drégely Palánk kapitányának. Az 1654. évről pedig Kúty Jánost olvasunk ugyanottani alkaptányának, kinek testvére Pál török fogságban szüldővén, annak 1400 forintnyi sarcza összegyűjtése érdekében írt említett Kúty János Körmöcs városához. (Tud. gyűjt. 1831. VIII. 122.)

1655-ben még gondoskodott az országgyűlés Palánk vára kijávitásáról, sőt annak őrségül 200 lovast és 200 gyalogot rendelt. Azonban az 1691. évi 3. törvénycikk Palánk őrségét már Korpona őrségének szaporítására rendeli, amiből azt következtethetni, hogy ekkor már Palánk vár fenntartásának szüksége feladott. Ennek daczára még a XVIII. század elején a Rákóczy felkelés korában (1704—1708) Palánk még nyert őrséget, de a szereplés már csak rövid, utolsó tűnemény volt. A felkelés megszűntével a palánki vár is elérte végre romlását, mint valószínűleg egy századdal előbb a magas bércezen díszlett Drégely vára, melynek omló falaiból e század elején a primási uradalom épületei részére a java kő elhordatott; és így méltán írható a költő: felhőbe hanyatlott a drégeli rom. stb.

NAGY IVÁN.

De azért itt is baj van. A baj állítólag az, hogy sok a tanköteles. Így hát nem is tekinthető a világ 8. csodájának, ha nem képes a tanító annyi tanítvány közt odáig boldogulni, hogy egyetlen is le tudná a nevét írni, (az iskolaszéki elnök, st. Nessméry Gáspár plébános nyilatkozata szerint) olyan sincs, ki a katekizmus 1 kérdésére felelni képes lett volna az ideai zárviszaga alkalmával. E fölötti megbőtránkozásának nyilvánosan is adott különben kifejezést, de a további lépések megtételét alighanem elkeleltette.

A kántortanító pedig mindezekre azt feleli, hogy hat kila buzáért tanító nem lehet, mert neki a tanításért csak annyi jár.

Már most kérdem, vajjon mi itt a teendő? Mi, hogy ezen alkalmas iskolai és népnevelési ügyön minálunk segítve tegyen?

Mert hogy lehet eredményt felmutatni, bizonyítja a szomszéd ág. evang. hitfelekezeti és tótajki Sámsonháza község, melynek tanítója, Plachy János, szintén a loconci képezdéből került ki, de vasszorgalommal majdnem ugyanannyi tanköteles mellett, mint a mátra verébelyi, odáig vitte, hogy a tisztán tót anyanyelvű tanítványai alig egy pár év alatt magyarul írni olvasni jól tudnak és a magyar nyelvet beszélik.

Midőn az összehasonlítást teszem, ezt hiszem bárki is belátja, miszerint szavaimban nemcsak a községi tisztviselő és polgár, de főleg az atya hangjai emelkednek ki. Mert vesélyt látok a jövőre; érzem a hiányt, mely körülük iskolait a jelennek sem elégti ki. Négy gyermekem van, kiket csekély fizetésemből nem vagyok képes írás olvasás megtanulása végett városban iskoláztatni, s elég lesz, ha magasabb tanítványok tanulása végett adom városba. Hát már most a földmivelő osztálybeli, ki csakis a helyi iskolától várja gyermeke legszükségesebb képzését, miként érez és mit gondol? Bizonyára, ha kérdeznék, azt felelné: „... addig csak tanultak gyermekeink, míg az öreg élt;“ (t. i. a jelenlegi tanító atyja.) De föltisztelendő szavait is idézve, azt mondá: „a mátraverébelyi iskola volt egykor iskoláim disze.“

S most iskoláink ügyeily elhanyagolt állapotban tovább nem lehet, én, mint körjegyző a mátraverébelyi képviselő testület nevében kérdést is intéztem föltisztelendőséghez, mint az egyház tanfelügyelőjéhez egy tanítói állás rendszeresítése végett, az eddigi felekezeti alap építségben tartását is hangsúlyozván. Kértem bölcs tanácsát, de mind e napig választ nem nyertünk és acsmiféle intézkedés nem történt.

Mabolnap az iskolaév kezdetét veszi. Így tehát alig marad egyéb hátra, mint tovább írni.

De még sem! Iskoláinkat elhanyagolni nem szabad. A község vegye kezébe az ügyet. Áldoz szívesen esetleg egy tanítói állás költségeihez, s ha másként nem segíthet, fel fogja kérni a magas körnádnyt támogatásra. És hiszem, hogy éppen most, midőn a kormány oly telmes áldozatot hoz a népszerűlés előmozdítására, nem fogja tőlünk sem megtagadni a szükséges segélyt. Mert csak nem képzelhető, hogy az ifjú nemzedék korunk kívánalmaihoz mért oktatásban egyedül a szentlélek malasztja által részesüljön, minden oktatás, tanítás nélkül? Ily elvont fogalom segélye mellett bizony az új nemzedék soha sem fog írni olvasni tudni; de még a katekizmus 1 kérdésére, hogy „mivégből vagy a földön?“ — jó, ha annyit tud felelni: „mert nem férek a padba.“

Ezeket kívántam st. urnak szíves tudomására adni azon biztos reményben, hogy mint szakember s mint az iskola és népnevelés kiváló barátja, módot és utat fog találni a baj helyrehozatalára. Imeiv: mindig tanúsított buzgókodását a tanügyi terén, az elhanyagolt községeket figyelmébe veendő, és mint a tanfelügyelő, saját hatáskörében megtesz mindent arra, hogy már a közel jövőben azt mondhasa „ez iskola most ismét iskoláim disze.“ PAPP GYULA, körjegyző.

A szellemi gyengék.

Az ember társadalmi értékét szellemi ereje szerint mérik. Az emberi szellem értéke tehát társadalmi szempontból nem egyforma, de nem is lehet az. De, hogy értékesíteni lehet, korunk vívmányai mutatják; s hogy értékét emelni kell, oktatásügyünk körüli mozgalom igazolja. Mily szép s mennyire észszerű intézkedés lépett már életbe tanügyünk terén!

Mégis, mily elszomorítóan számos az az szellemi gyengék tömege, kik a jó tanácsot sem képesek befogadni. Avagy nem sőtét képe a szellemi vakágnak, midőn sok községben a néphiedelem megrögzöttsége nem bír kibontakozni téves, alaptalan feltevéséből s ezse nem érti meg, hogy a járványt nem az urak szórják. Ha már most hozzáteszük, hogy az alsóbb néposztály százai így gondolkodnak, ha mindazon felsőbb övintézkedéseket, melyek rendeltetése minden főleg a képzetlen néposztály egészséjét védeni, nem-

csak gyanus tartózkodással fogadják, de határozottan visszautasítást nem átalják, sőt elhivatván önmagukkal, hogy a járvány elől ajtót ablakokat folyton zárva kell tartani, orvost pedig nem bocsájtani a faluba, ha így ellenkezően cselekedvén, mint azt a jozan ész parancsolja: ugyan, mily measze lehetünk még a világosságtól, mily rejtve lehet még a szellemország kincse sokak előtt?

S ez tény. A járvány még távol van országunktól, terjedése pedig az erőlyes rendszabályok hatalmával küzd. Népünk máris gyöngye a jó tanács előtt meghajolni, e helyett elég bátor rémképeket alkotni, hogy belevonja az urakat, kik, mint gazda a vetőmagot, szórják a járványt. Nem lehetne tehát legkevésbé csodálkozni, hogy ha a ragály netán nálunk is kiterjesztve halálos karját, a bomályos képzelő tömeg ragály nélkül is járványbetegségbe esik. Mert tagadhatlan, hogy a hypochondria a lélek mérgezője, s ahol a lélek beteg, ott a test is fogékonyabb a betegség iránt.

A járványbizottságoknak életmentő feladata a mily magasztos, majdnem oly nehéz is; mert az övintézkedések pontos, lelkiismeretes keresztviteleiben igen gyakran akadályozva van. A legnagyobb gát pedig középünk jó nagyrészenek tudatlanságából származik, gyatrasságának kiáltó bizonyítványát állítván elő, midőn a községben megjelenő körorvos elől bujlik, midőn azt hirdeti máris, hogy a szobát a kültől jól el kell zárni, hogy a cholera be ne mehessen.

Ily körülmények között a sok helyütt uralkodó ome helyzetet másként is segíteni kell.

Azt hiszem nem tévedek az irány helyességére, ha a népnevelés két helyére mutatok először is: az iskola és templomra.

Ezt hangsúlyozva, teljes tisztelettel térek ki a méltó kivétel előtt.

Az iskola az értelem első alaprakója. Az iskolában kell legelőször az észre, az értelemre hatni. Mert hibásnak tartom azt, ha a paraszt gyermek megajánlja, mi a főnév, a határozó, a rag, az összetett mondat, megmutatja hol van Mississippi meg Cseleborasszó, Himalája stb. s az életben szükségé soha sem lévő rá, csakhamar elfeledi; azonban ami életpályáján egyetlen biztos támasza: az értelem — paragon marad az iskolai oktatás fukarsága miatt. Ritka tanító az, aki nem csupán kenyérkereseti szükségletért is, de tudatos ambízióért áldozza tehetőségét a terhes, mégis utóhatásában nagyon halás értelemfejlesztés munkálásának is iskolájában; kevés, aki lelke tiszta tudatával tanít is nevel is. A többi boldog áttatásban ringatózik, hogy eleget tett szép hivatásának, ha tanítványai a betűk egymásutánját hangokban visszahadni tudják. Hisz a parasztyereknek elég, ha a betűt ismeri, elég, ha a szókat olvassa. Pedig csak egy szó is — a cholera: mily bő fogalom az emberi értelem fejlesztéséhez.

Tanítunk tehát gyermekeinket arra, ami a gyakorlati élet követelményeivel összhangzatban van; s főleg az értelemre hassunk, hogy majdan botor észjárása fölött ne kelljen bosszankodva csodálkozni.

Másik hely a templom.

A falusi nép heti munkája után szívesen gyűlekezik a szentház falai közé, hogy szelleme a munka egyhangúsága után felülemelkedjék, hogy gondolata az érzékiről az elvont magasztossághoz tapadjon.

Itt is helyét látom, — hol a fogékonyság mélyebb csiréit bocsátja a lelekbe. — nagyon is helyét látom, hogy a felnőttek szelleme ne egyedül az áhitat bilincseibe szoríttassék, hanem az észbit legalább kis részébe is kapcsolassék értelmé.

Ezzel legáltalabbról sem azt akarom érinteni, hogy a templom a racionális tan iskolája legyen; hanem, mert a lélek, a szellem nemcsak igével él, de világosságot is kér: a szószék szent fog maradni akkor is, ha az istent egyesítjük a természetessel, ha a hitelvek valláskörében képet nyújtunk a természet-szülte járvány oka és okozatairól is, s ha a fogékony szellemet nem szűnünk meg fejleszteni és oda terelni, hogy higgyen Istenében, de ne higgye, hogy a cholera az urak meg a doktorok hintik.

A nép ma is közelebb áll papjához, mint a cholera bizottság tagjaihoz.

E szerint lelkiismeretes tanító az iskolában és világosság a templomban, vannak hivatta első sorban a szellemi gyengék orvoslására; az értelmiség másodszorban áll elő, hogy a visszahűlyedéstől megmentsen.

Igen, eként cselekedve, a bizottság életmentő feladatát könnyebben megfejt, s kevés lesz azon szellemi gyengék száma, kik a sőtétben botorkálnak. B. K.

H i r e k.

Személyi hírek. Steller Antal megyei tiszti főügyész ur a sziklenői fürdőből, hol szabadságidejét élvezte július hó 28-án érkezett vissza a foglalta el hivatalát. — Pajor István Árvaszéki elnök ur szabadság

idejét augusztus 1-én kezdi meg, s az elsőkegyi teendőket Török Sándor Árvaszéki elnök ur fogja végezni.

Hymen. Benedek Elek tebetészes fiatal író július 30-án vezette oltárhoz Fischer Mariika kisasszonyt Budapesten. Násznapok voltak: Gr. Gyürky Ábrahám megyénk főispánja, Dapsy Vilmos kuriai bíró és Gömör Öskár min. tanácsos. A fiatal pár még az este indult nászútra, a Székelyföldre.

Primitia N.-Orosziban e hó 27-én tartá első miséjét Gyürky András felszentelt esztergommegyei áldozár, a mezőváros szűlőitje. Az ünnepély után Marich Ágoston esperes plébános vendégszerető asztalához gyűlt a vendégközörsz, melynek sorában Gr. Berchtold Richárd, a város patronusa is jelen volt.

Salgó János megyénk Karancsag községbeli derék plébánosa a „Függetlenség“ című lapnak br. Majthényi László Hontmegye kitűnő főispánjára vonatkozó azon rágalmazó cikkét, melyben a nevezett főispán csak úgy könnyen, a „Függetlenség“ erkölcsi érzetének magas piedestáljáról hazazárulónak declaráltatik, igen alapos és a történelmi igazságnak teljesen megfelelő cikkel visszautasítja.

50 éves jubileum. Thuránzky Armin nagy-maros plébános július 26-án ünnepelte 50 éves jubileumát. Ez alkalommal számos megtiszteltetés érte az érdemekben megőszült áldozárt, sőt maga a primás ő eminentiája is e napon nevezte ki a plébános urat esperesnek.

Papválasztás. Verőcze ref. hitközsége f. hó 28-án tölté be megüresedett lelkesi állását. Kilencz órakor szólalt meg a torony harangjának hívó szava, hogy a mai ünnepélyes aktusra figyelemzesse a hívőket. Kis félórányi idő alatt megtelt a templom a pályázónak barátai, rokonai s az eklésia többi híveivel. Az alkalmi ének és ima elzengése után Kallós J. világi tanácsbíró felolvasta a választásra vonatkozó törvényeket, s mintán a választók lajstromának helyes volta constatálaltott, a választást megnyitottnak nyilvánítja. Mire Jó Sándor, a község körjegyzője, a hívők nevében kifejezi abbéli óhaját, hogy amennyiben egyedül Orozsi Jenő pályázott, s a kibén költömben is föltétlen bizalma körpontotul az egyháznak, fölkiáltással választassék meg. Haraány „éljen“ követő ajánló szavait, s mintán kifogás ellene nem tétetett, a kiküldött választó bizottság kijelenti: hogy a verőczei ref. hitközség lelkeszéré a mai napon, egyhangulag Orozsi Jenő választatott meg. Kis vártaíva egy küldöttégnek kíséretében megjelent az új lelkesz, s az elérzékenyülés s meghatottság hangján mondott köszönetet a bizalomért, igérvén, hogy teljes erejével fog úgy az egyház, mint annak hívei javán munkálkodni. A tartalmilag s alakilag egyaránt szép beszédből meggyőződött mindenki, hogy a verőczeiek Orozsi Jenőben jó papot és derék szónokot kaptak. A választási aktus után az egyházi előjárás megvondégelé a jelenvotakat, mely alkalommal Nagy Gedeon, diósjenai lelkesz íméleg szavakkban köszönté fel az új megválasztottat.

Az ipolyági cassinó, melyről lapunk mult számában emlékeztünk meg, szellemi tekintetben is virágzóknak mondható. Eltekintve a berendezett díszes könyvtártól, a község rendelkezésére állanak a következő lapok u. m. „A Nemzet“, „Pesti Napló“, „Egyetértés“, „Budapesti Hírlap“, „Magyar Korona“, „Budapesti Közlöny“, „Nemzetőr“, „Vasárnapi újság“ politikai mellékletével, „Ország Világ“, „Fővárosi Lapok“, a szaklapok közül: a „Magyarföld“, „Jogtudományi Közlöny“, „Magyar Kereskedők Lapja“, „Vadászlap“, „Kiállítás Értékeit“, „Általános sorozási értesítő“, „Vidéki Lapok“, „Pozsonyvidéki Lapok“, „Flume“, „Esztergom és Vidéke“, „Felvidéki Híradó“, „Bar“ és a „Nógrádi Lapok“. Humoristikus lapjaink közül ott látjuk „Bolond Istókot“, „Bormaszemjankót“ és az „Ústököt“. A német lapok meglehetősen számban szerepelnek, sőt egy kettő felelegetesenek is mondható, jár oda ugyanis: a „Pester Loyd“, „Freie Presse“, „Neue freie Presse“, „Illustrierte Zeitung“, és a „Fliegende Blätter“. — A „Függetlenség“ nincs ott. Ezzerint a lapok száma: 30.

A Zichy seniorális uradalomhoz tartozó f.-podluszanyi pusztán augusztus hó 1-én d. n. 2 órakor két nagy széna kaszál gyulladt meg. A b.-gyarmati tűzoltók, az uradalom iránti tekintetekből a lehető leggyorsabban siettek a vész helyére, hol a tűz tovább terjedését roppant nagy tevékenységgel megakadályozták s majdnem éjfélig működtek a lassan égő széna tűz teljes eloltása céljából. A tűz okát biztosan meghatározni nem lehet.

A fehér holló. Megyénkben Rombány községében e bétén egy kolera nostras eset merült fel. Dr. Kacskovics Gyula főorvos ur július 30-án a helyszínére utazott, hogy az esetet beható vizsgálat alá vegye. A főorvos a cholera nostras esetet megálapította ugyan, azonban a beteget már teljesen felgyógyulva találta.

Új postaállomás. Kőkesziben (Hontm.) augusztus 1-től új postaállomás nyílt meg.

